

ENHANCING THE COMPETITIVENESS IN UNIVERSITY FRAMEWORK OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA THROUGH THE CAPITALIZATION OF CREATIVE POTENTIAL

Assistant PhD Alina SUSLENCO

Alecu Russo B Iți State University, Republic of Moldova

Email: alina.suslenco@mail.ru

Abstract: *This paper analyses the opportunity of enhancing the competitiveness of universities from the Republic of Moldova through the capitalization of the creative potential of academics and students. The actuality of the topic is based on the need to ensure the competitiveness of universities, which represent those places where creation, innovation, culture and values are capitalized within an environment absorbed by creativity and built by capitalization of the potential. This work investigates the situation of the Republic of Moldova concerning students' enrolment at the universities and analyses higher education institutions' graduates. The research methodology was focused on the methods of empirical research, qualitative analysis, analysis and synthesis, induction and deduction, each of which contributed to the crystallization of the research results. In conclusion, it is mentioned that the academic environment of the Republic of Moldova needs academic staff's strengthened efforts in creating and enhancing the competitiveness of universities and creating opportunities for graduate students towards an easier insertion into the labour market.*

Key-words: *competitiveness, creative potential, human potential, university framework.*

JEL Classification: M10.

1. The capitalization of the potential in the University framework of the Republic of Moldova

The University as the edifice of creation and capitalization of the creative potential

Currently, in the contemporary society, characterized by dynamism and acceleration, essential changes occur in many domains, at high speeds that capture even the most proficient ones in these particular areas and determine true crises while adapting to changes and future. Therefore, human capital development and increasing the quality of education represent not only a matter of judgement, but also a continuous improvement. Consequently, there appeared so many occupations, professions that are valid for a certain stage of social and technical progress, but the intensification of its pace determines continuous changes in the occupational structure, as well. Thus, today we are witnessing situations where traditional trades and professions disappear or involve a radical change of knowledge, necessary for practicing them. Reflection and prospective actions, based on forecasting knowledge, are needed today in all walks of life, especially in educational processes.

General training and an individual's education are appreciated by different criteria than in the past. A huge amount of diverse knowledge, that would cover a large proportion of significant information from several areas, would be impossible to accomplish today, when all domains are experiencing a continuous deepening and diversification. An erudite, nowadays, is particularly characterized by a guiding spirit, forecasting thinking, based on training, experience, and especially the ability to effectively capitalize these skills. This kind of erudition is more characterized by knowing how to do or how to act (know-how) and knowing where to find (know-where). This is what you need to effectively substantiate strategies, tactics and social utility and personal projects.

The quality assurance of human capital in higher education, in terms of professional training and skills certification, aims at two categories of human resources:

a) Graduates - by providing competences, skills and abilities that allow them an easy insertion in the labour market, in agreement with its requirements;

b) Academic staff - by its training in the spirit of development and modernization of initial and continuous training.

Therefore, the activity in the universities, its purpose must be correlated with the society requirements, with other levels of education organization and the realities of the economy. An important function of the university represents it as the main vector of positive change of the human condition, while developing the spiritual and material values of the society. This does not happen by itself. Students' training and education are designed, organized and carried out based on a specific regulatory framework, outlined action patterns that are verified by means of academic practice and proper methodical guidance.

Next, we will outline the components of human capital, formed within universities.

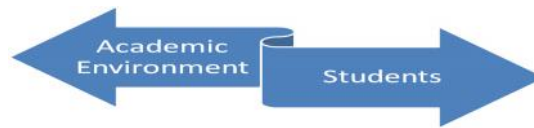


Figure no.1. The individuals that form the human capital within the universities

Next, we will analyse the gross enrolment ratio and the net enrolment ratio in the education of the Republic of Moldova for the following years:

Table no. 1 The analysis of gross and net enrolment ratios per years

	2009/10	2010/11	Deviation 10/11	2011/12	+ Deviation 12/11	2012/13	+ Deviation 13/12	2013/14	+ Deviation 14/13	2014/15	+ Deviation 15/14
Gross											
Preschool education	75,5	77,1	-1,6	79,6	2,5	82,1	2,5	83,8	1,7	83,9	0,1
Primary education	93,6	93,5	-0,1	93,6	0,1	93,8	0,2	93,1	0,7	92,4	-0,7
Secondary education	88,8	88,1	-0,7	87,5	-0,6	86,7	-0,8	87,0	0,3	86,8	-0,2
Net											
Preschool education	74,0	75,8	1,8	78,3	2,5	80,6	2,3	81,6	1,0	82,3	0,7
Primary education	87,6	87,8	0,2	87,9	0,1	87,9	0	87,1	-0,8	86,9	-0,2
Secondary education	84,0	83,3	-0,7	82,9	-0,4	82,3	-0,6	82,6	0,3	82,3	-0,3

Source: developed based on National Bureau of Statistics, 2016

Thus, we can see that the highest gross rate was recorded in 2014/2015 with the amount of 83.9 for preschool education. Primary education was distinguished in 2012/2013 with the highest value of 93.8; while the net ration registered the highest rate in 2014/2015, having the value of 82.3.

Education is one of the phenomena that occurred at the same time with human society, suffering, during its development, significant modifications. “A man cannot become a man but through education,” states E. Kant, in the imperative mode. Everything related to mankind: language, rationality, feelings, art, morality is achieved only through education (Marinescu, 2003).

Modern society, the responsibilities, the individual himself move faster, profounder than the end of the last century. The issue of the contemporary world, its

challenges and consequences of education led to the imposition and operationalization in theoretic-explanatory plan, and also in practical-applicative of some expressions, such as: learning throughout life (lifelong learning), education throughout life (lifelong education), lifelong learning, adult education, parent education, self-learning (self-learning), self-training, self-education (self-education), self-information and educational self-training, educational autonomy, global education.

The wave of changes and innovations that overwhelm the life of the humanity and of every human community made necessary the extension of the educational act throughout their lives. The education provided by the university is no longer sufficient for the whole life of an individual. In an attempt to meet the challenges of the contemporary world, one of the directions of restructuring the educational reality is expanding educational act throughout the life of the individual.

Learning to learn and continuous self-improvement are the conditions of the unceasing education. The idea of a lifelong learning is not new, the need for continuing education in individual and historic plan being perceived long time ago, primarily from the classics of traditional pedagogy. Since the eighteenth century, Jan Amos Comenius (1592-1670) stated in his works that „tota vita schola est” – a theoretical reflection, which the objective reality, practice, science and specialists, would validate later. It was stated that “for every human being, life is a school, from cradle to the grave” (V ideanu, 1988).

The contemporary reality of the Republic of Moldova confirms, every time, that we need permanent education. No society is completely immobile, so that some training continues in adulthood. In today’s society, characterized by economic, political, and cultural mobility, new educational order cannot be conceived without the vanguard of the theoretical pedagogical movement and the educational praxis.

At the basis of the educational reform of our country there is the need for a more pronounced application of the principle of lifelong learning and a greater openness of school to the world, to its great global issues. The research from the educational psychology, the psychology of ages and learning have scientifically proven: individuals’ ability to learn and educate themselves at any age, through different forms, methods, techniques, etc., following appropriate rhythms and intensities, nuanced depending on their psychosocial and individual peculiarities.

The characteristics of lifelong learning are presented in Figure no. 2.



Figure no.2. The characteristics of lifelong learning

Source: Marinescu, M., 2003. Educa ia pentru noua tehnologie i progres, Oradea, Editura Universit ii din Oradea, p. 21.

In modern times, the characteristics of permanent education are:

- a. Continuous, permanent nature – as a social activity learning is analysed in:
 - Social-historical plan, representing the premise of human personality development and the humanization of the individual;
 - Individual plan (ontogenetic) of the society members, meaning that education is continuous, the chronological limit of learning disappearing. Education does not cease at the end of school instruction, but it is an on-going process. Education permanently covers a person’s entire existence;

b. Formative nature– formation, developing and shaping of the human personality and self-improvement are achieved throughout life, because of its formative nature, due to systematic and integrative formative influences exerted on the human being during the whole existence of a person;

c. Generalized nature – lifelong learning is a social, generalized, omnipresent and widespread activity that penetrated in all spheres of contemporary society;

d. Dynamic, progressive and integrative nature - lifelong learning undertakes a series of activities and evolutionary processes that integrate and articulate all forms and types of education with which one comes into contact, all stages and forms of education, all the acts and education experiences lived by the individual, all the educational influences and impacts exerted on the human being, along with self-education, in an integrated, unitary and coherent functional assembly, which contributes to the shaping of human personality;

e. Flexible nature – the educational offer of the society is highly diversified and flexible, being modelled for the purposes of fostering human development in the direction of its educational needs, aspirations, interests, desires, skills, personal talents, his/her own intelligence profile (Ionescu, 2009).

Universities are today those edifices of science and culture where we find, in essential form, the entire treasury of humanity values, explicitly the horizons of knowledge, values and human action systems in their essential profile.

Functioning in a world of rapid changes, often generated by it, the university changes its old contemplative orientation, with the action one. Thus, a rotation of 180 degrees occurs, by turning its point of view, which has been preoccupied with the past for many centuries, towards viewpoints targeted to future.

As such, universities essentially play a vital role, the role of a compass in the instruction and education of the young generation, in directing our required orientation of actions, in the professional orientation. History reveals that the development of a community is possible, actually, only by preserving and developing its own national identity and not by destroying its own values, resulting in full acceptance of other, foreign traditions, customs and own way of living.

The Universities the Republic of Moldova play a major role in appreciating the culture, in increasing the universal values and, furthermore, they constitute powerful shields against the loss of ancient human communities, as the Moldovan one. Universities make up a solid bridge between different cultures and civilizations, ways of living via which, for thousands of years, human communities have lived, thought, produced and created particular values.

In contemporary Moldovan society, the universities are living moments of extensive transformations, passing a series of conversions and adaptations to new positions and situations from our civilization. These are strongly influenced by profound changes in the domain of science, engineering, technology, harbouring the treasure of knowledge and human action.

Technology-based civilization tends to make a more comprehensible human relationship with the new human demand, creating new accomplishing conditions for it. The moral progress is the one that gives the technical and scientific progress not only a criterion of human value “but also an unlimited converting field to the man” (Ionescu, 2009).

Today the moral progress advances towards human knowledge and the establishment of human command in the universe can be confirmed by everyday activities.

Techno-science concept is still under elaboration, although this subject was extensively written on. Its meaning is diversely nuanced, sometimes even in a totally

different way, due to the criteria in connection with which definitions are developed. Whatever the name, this concept illustrates current trends in explaining the new phenomenon of science and technology.

Universities cannot stay outside the techno-science development: the immense increase of the information volume that characterizes our epoch would lead to blocking the instructive-educational process, if an amount of operations regarding the storage, processing and dissemination of this information to students would not be taken by the computer. The technical and scientific construction of the computer enables it to store, process and transmit an abundant amount of information.

The world of tomorrow will not be standardized, totally aligned to certain centres of power. Pretty the same things can be assumed concerning the evolution of universities. And regarding the evolution of universities (as well as in the living world) we can apply the law of maximum diversification, meaning that each university has developed and is developing under its own conditions, the adaptations and inventions produced and transmitted to new generations of students have many unique features, without which higher university education cannot be understood. Science and technology have not in themselves a moral rationality. It remains that human rationality, transposed into teaching rationality, underlines what can be developed and what cannot from this knowledge and technology. Thus, we can say that human rationality is largely identified with the rationality that leads the world, comprised of educational-instructive processes (Marinescu, 2003).

Similarly, the university is the centre where the training of community members is carried out at the highest level. If by education we mean the assimilation of information at the highest level, the assimilation of new values and modes of action, the adaptation of our own behaviour to the new horizon of knowledge, then the university is the basic reforming institution in a human community.

The man sought by the European civilization is a permanent traveller (*Homo viator*), a man often dominated by economy (*Homo economicus*) and also a man of continuous exploration for Goodness, Truth, and Beauty.

In conclusion, the university has the virtue of reconstructing the human personality from inside but not homogeneously, nevertheless it guarantees many particular issues. If we believe that Romanian civilization is a civilization of action, of putting into motion the forces locked in things, phenomena, and events by the human.

The European mission of Moldovans is given by our own civilization values: humanity, tolerance, diligence, respect due to traditions, nurturing the creativity, the spirit of continual quest for happiness, the communion with the nature, the universe, God, etc. The European integration cannot be understood as what we could be offered by other nations of the continent, but as what we can offer to ourselves, to them and to us.

If we consider that one of the main objectives of our universities is the education, then the European integration is a priority line of action. Therefore, we mean the integration of our universities in the system of the European ones. We mean the necessary and compatible curriculum, computerization and interconnection, based on appropriate programs which will ensure easy access through information lines to all existing segments in any of the European universities.

The integration of the universities of the Republic of Moldova in the European system requires all teachers and students a high and continuous training, teamwork and cooperation, intelligence in action, competitiveness and ambition to show that University from the Republic of Moldova is ready to face and prove why it is necessary to think prospectively in terms of education, to have a rich human capital. Education involves a

system of transformations in knowledge, values and actions, taking into consideration certain outcomes and objectives.

Not least higher education means socialization, in fact its characteristic feature can be outlined, namely the one that forms people's components necessary for living together with others and assisting the welfare of the given group. For those included in the system, higher education should develop necessary competences concerning the belonging to humanity, to the nation or to the family in which they develop.

Europeanism is not what comes naturally, spontaneously, but it is what we consciously offer and fulfil together. European education means the formation and development of needs of other Europeans towards us, and ours towards them, the assimilation and practice of general and human common values. In this regard, Professor Nicolae Vinanu stresses that "showing correct information about every nation from Europe, about every major event, emphasizing the critical thinking and constructive cultural syntheses, higher education can lead to the proximity and friendship between peoples and nations more than dozens of claptrap political speeches" (Marcu, 2006).

The universities of the Republic of Moldova offer Bachelor, Master, Doctorate studies, according to three cycles and the Bologna Process. Thus, the analysis of the enrolled students and the total number of students, per years and form of study is shown in the below table.

The analysis of Table 2 highlights that the total number of students in educational institutions is decreasing for the entire analysed period, from 2009 to 2014. Thus, if in 2009 the total number of students was 109892, then in 2011/2012 it was 103956 and in 2014 it was 89529 decreasing by 20363 compared to 2009/2010. Consequently, we can mention that for this period of time the number of human capital at the country-level was reduced, because the number of students in higher education institutions was reduced. Correspondingly, if we analyse this data regarding the form of study, we can mention that full-time students with studies have registered, for the entire analysed period 2009-2014, a descending trend, accordingly if the number of students in 2009 was 78231 students, then in 2014 there were 57940 students, descending with 20291.

If we make an analysis of part-time students, we can mention that their number for the analysed period 2009-2014, has registered an oscillated trend, with a tendency to easily grow, this was observed by increasing from 30071 in 2009 to 31589 in 2014. This fact is explained by the migration of young people abroad; in order to continue their studies they choose part-time education, as an opportunity to develop the human capital.

Table no. 2 The analysis of students from higher education institutions by years, form of study

	09/10	10/11	Deviation (+)	11/12	Deviation (+)	12/13	Deviation (+)	13/14	Deviation (+)	14/15	Deviation (+)
Total	109892	107813	-2079	103956	-3857	102458	-1498	97285	-5173	89529	-7736
Full-time education	78231	77742	-489	73840	-3902	70253	-3587	64352	-5901	57940	-6412
Part-time education	31661	30071	-1590	30116	45	32205	2089	32933	728	31589	-1344

Source: developed based on National Bureau of Statistics, 2016

According to Sorin Cristea, lifelong learning represents an evolving direction of personality's training and development activity towards the structural and functional integration of all general contents (the five types of education: moral-aesthetic-technological-intellectual- physical) and all general forms of education (formal-non-formal-informal) throughout and in each moment of human existence, on the horizontal and vertical coordinate of the education system and process.

Lifelong learning is directly related to individual development and social progress. R. H. Dave condenses the essence of lifelong learning by characterizing it as "a process of personal, social and professional development training, throughout the entire life of individuals, in order to improve not only the quality of life of individuals, but also of their community". Ideas such as "learning to be" and "a society of learning", "a society of knowledge" or "an educative society" are associated with this concept (V ideanu, 1988).

The analysis of the number of higher education graduates per cycles and years is shown in Table 3.

The analysis of Table 3, shows that the total number of graduates from higher education institutions of the country has decreased in the reviewed period, 2009-2014, from 26611 in 2014 to 24274 in 2009, with 2337 students compared to 2009. This fact negatively affects the economy of the country, the generation's education of the future of our society

If we analyse the graduates according to cycles, for the period 2009-2014, then we can mention that Bachelor students recorded a pronounced downward trend for the period under review, consequently, beginning with 2009 their number had fallen from 20049 to 17062 in 2014, decreasing by 8987 graduate students. If we look at the second cycle, Master, we can mention that the number of students is increasing throughout the analysed period, thus, beginning with 2010, when the number of master students was 4536 until 2014 when the number of master students was 6409; their number increased by 1873 master students.

Table no. 3 The analysis of the number of graduates of higher education institutions per cycles and years, 2009-2014

Years	2009	2010	Deviation (+-)	2011	Deviation (+-)	2012	Deviation (+-)	2013	Deviation (+-)	2014	Deviation (+-)
Total	26611	28408	1797	27788	-620	26730	-1058	24848	-1872	24274	-574
Bachelor higher education (I)	26049	23264	-2785	22049	-1215	20132	-1917	17744	-2388	17062	-682
Master higher education (II)	...	4536	...	5100	564	5904	804	6338	434	6409	71

Source: developed based on National Bureau of Statistics, 2016

A change, within the university framework, was made, lacked by the Europe - the classification of universities of Shanghai. China is the superpower in science and economy. We must say with all the responsibility: we are witnessing a decline of professional deformation in Europe.

The university remains the institution where the best ideas are provided. It is clear that we need renewal. All the universities also deal with issues that are not resolved, for example the scientific division. This representation is confused. The university always

gave an integrating vision upon society. Do the universities offer visions today? These decreased. Very few manage to articulate the vision. They live with surrogates of visions.

In this context, new solutions of organizing the universities are sought. There are three essential and imperial proposals:

1. The New University – a champion, it is a university that is open at its basis and ultra selective at the top.

2. University with public responsibility under public control entrepreneurial.

3. The Global University – is a safe solution with students across the globe. The new mission is to create leaders. The focus is on the innovation (Videanu, 1988).

In conclusion, we can characterize the university as the space where the ideas are born, where we create, where we investigate and explain, where students distinguish foreign things, where the cult and knowledge create primordial values, where the creativity and innovation are present in order to create value and offer prominence about the academic world and to excel on the way of achieving sustainable university competitiveness. The human capital emerges within a school, it grows and flourishes within the university, being abounded by the academic culture and the wave of knowledge, and furthermore, the crop is gathered in the workplace, where people use that stock of knowledge and develop it in favour of the flourishing of the enterprise.

2. The Phenomenon of „human capital erosion”

In order to determine the dimension of the human capital, the monetary approach is used along with the natural one. The simplest method, namely the one which uses natural (temporary) prices is the measurement of the human capital in years of study. The longer is the study period, the greater is the human capital which it possesses. Regarding this method, adjustments are made, when a year of secondary education in school varies from the academic year of study, but the most widespread method for measuring the human capital is the assessment of its monetary value.

We observe that from this point of view we can achieve a measurement of the human capital either quantitatively or qualitatively, but the qualitative research in this area is still under the sign of contradiction.

The assessment of the human capital is shown in Figure no. 3.

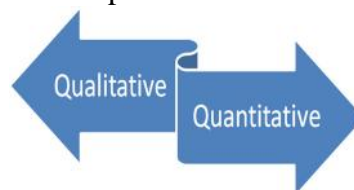


Figure no. 3 Ways of evaluating the human capital

The human capital is capitalized on the labour market, being reflected in employment characteristics. The employment rate, respectively the participation in the labour force, on educational and gender levels, reflects the differences on the labour market, caused by the degree of training. Therefore, both indicators reached the maximum levels for people who have higher education, the values of the indicator increasing in relation to the raising of the level of the graduated studies.

Women register lower levels of activity and employment rates than men, while at the same age category and the same level of education attained. For example, the rate of participation in the labour force of the women with higher education is 84.4% in OECD countries from Europe, and men's is 91.5 % (Marcu, 2006).

The employment rate of people with tertiary and secondary education is higher than the lower secondary level in OECD countries, which reflects an appropriate degree of

human capital capitalization. Education is therefore a prerequisite for employment and the most important asset of the human being. Although it does not offer an infallible guarantee against a possible future unemployment, it generally improves the chance of finding a job.

Analyzing the structure of employment by level of education in Moldova during the period of 2012-2014, we can reveal the way of human capital valorisation with superior qualities. Thus, the share of population with a higher level of training, in the total amount of population, grew mostly in 2012-2014, compared with the rates corresponding to other levels of education, which have a modest increase complementarily with a sharp decline, from 14.8 % to 9.7 % of the unqualified or poorly trained population.

The numerical increase of the total population in recent decades, which showed a positive balance in all groups of countries, including Moldova, was a factor of employment increase.

The deteriorating of the situation on the labour market is illustrated by the following phenomena:

- The reduction of employment rate among working age population;
- The activity rate is declining, except for OECD countries;
- The employment rate of the working population experiences a general deterioration, which leads to absolute decline of employment by recording a higher number of unemployed persons.

A typical phenomenon for the Republic of Moldova and for world less developed countries is the phenomenon known as “human capital erosion” contributing to unemployment.

The underutilization of the human capital, its erosion through the phenomenon of unemployment, are manifestations of the current world crisis affecting the economy and society as a whole. Following the lack of integral capitalization of the human capital on the labour market, this is deteriorated and loses its qualities, wasting the invested resources in its training and development.

3. The analysis of unemployed persons of the Republic of Moldova

The size of unemployment and the unemployment rate are the result parameters of the labour market and expressions of health state and functionality of the economic organism as a whole. Unemployment notably varies, not only in terms of time but also in terms of the regions of the globe. While some countries are characterized by high labour participation, suffering only from the inevitable unemployment rate, others, most countries are facing major difficulties due to high unemployment rates, of structural nature. Each percentage point of the unemployment exceeding the minimum rate inevitably reflects the lack of performance of the economy under consideration.

From the analysis of Table 4, we can see that the last three years, the period of 2012-2014, in the Republic of Moldova, we can observe a high unemployment rate. If we analyse it from the point of view the training, in order to see which level is most vulnerable for this phenomenon, we can highlight that in 2012, the highest rate among men were unemployed in urban are, by level of higher education having the value of 8.1, followed by secondary vocational training level having the value of 6.3 and the high school education, with the value of 6.1.

If we analyse the women, then we can mention that in 2012 the number of unemployed women in urban areas were also women holding higher education, which proves the fact that even they had higher education diplomas, they were unemployed.

Table no. 4. The analysis of unemployed persons of the Republic of Moldova by level of education, average living standard, sex, years

	2012				2013				2014			
	Men		Women		Men		Women		Men		Women	
	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural
Age groups - total												
Level of education - total	26,5	15,7	17,1	8,5	21,2	16,7	15,5	9,6	17,9	11,0	11,5	7,1
Higher Education	8,1	1,3	6,0	1,4	6,1	2,0	5,7	1,1	5,1	1,2	4,3	1,1
General specialized	3,4	1,2	3,4	1,2	4,3	1,1	2,3	0,9	3,0	1,1	1,6	0,8
Secondary vocational	6,3	5,6	2,3	1,6	5,0	5,5	2,2	1,9	4,5	2,9	1,0	1,6
High school, general	6,1	3,0	4,7	1,5	4,0	2,0	4,2	2,5	4,2	1,8	2,9	1,5
Secondary	2,5	4,3	0,7	2,7	1,6	5,7	1,3	2,9	1,2	3,9	1,7	2,1
Primary or no education	0,1	0,3	.	.	0,2	0,5	..	0,2	..	0,1

Source: elaborated by the author based on BNS, 2016

If we analyse the 2013 year, we can highlight that this tendency of unemployed highly educated persons is maintained, thus in 2013 the rate of unemployed men was 6.1, women 2.0, fact that accentuates the problem of highly educated people. In 2014 we can highlight that the number of unemployed persons was reduced substantially, but the tendency of unemployed highly educated persons was kept in such a way: men with higher education 5.1 in urban areas and women with higher education in urban areas have registered a value of 4.3.

4. Conclusions

This shows that in the Republic of Moldova the problem of employment in workforce still remains, because young people with higher education find a job more difficult because of low human capital and low training level that do not meet the requirements for work. Therefore, it is imperative to adapt employees' potential to labour market requirements, to enrich the human capital with universal values, required by the labour market. Students must have a vast human capital, be prepared to meet labour market requirements. Only in such a way we can highlight the value of their skills and we can get new values and competences.

References

1. Av danei, V., Bujor, O.C., Av danei, L. and Cre escu, I., 2010. *Inovarea în afaceri*. Ia i: Ed. ECOZONE.
2. Dal Prato, A., 1970. *Les activites creatrices de l'enfant*. Paris: H. Dessain et Tolra.
3. Delors, J. (coord.), 2000. *Comoara l untric . Raportul c tre UNESCO al Comisiei Interna ionale pentru Educa ie în secolul XXI*. Ia i: Editura Polirom.
4. Drucker, P.F., 1985. *Innovation and Entrepreneurship*. New York: Harper&Row.
5. Gordon, V.S. and Russel, L.P., 2005. *Proprietatea intelectual* . Bucure ti: Ed. IRECSO.
6. Ionescu, M., 2001. *Pedagogie. Suporturi pentru formarea profesorilor*. Cluj-Napoca: Ed. Presa Universitar Clujean .
7. Ionescu, M., 1970. *Demersuri creative în predare i înv are*. Cluj-Napoca: Ed. Presa Universitar Clujean .

8. Ionescu, S.C., 2004. *Managementul dezvoltării*. București: Ed. Electra.
9. Ionescu, M. and Radu I., 1987. *Experiența didactică și creativitate*. Cluj-Napoca: Ed. Dacia.
10. Landau, E., 2009. *Psihologia creativității*. București: Ed. Didactică și Pedagogică.
11. Marcu, V. and Marinescu, M., 2006. *Educația tehnologică în societatea cunoașterii*. Oradea: Ed. Universității din Oradea.
12. Marinescu, M., 2003. *Educația pentru noua tehnologie și progres*. Oradea: Ed. Universității din Oradea.
13. Marinescu, M., 2009. *Tendențele și orientările în didactica modernă*. București: Ed. Didactică și Pedagogică.
14. Momanu, M., 2002. *Introducere în Teoria educației*. Iași: Ed. Polirom.
15. National Bureau of Statistics, 2016. Available on: www.statistica.md (visited on 01.02.2016).
16. Videanu, G., 1988. *Noile educații, în Buletinul Cabinetului Pedagogic*. Iași: Ed. Universității „Al. I. Cuza”.
17. Videanu, G., 1988. *Educația la frontiera dintre milenii*. București: Ed. Politică.

SPORIREA COMPETITIVITĂȚII SPAȚIULUI UNIVERSITAR DIN REPUBLICA MOLDOVA PRIN VALORIFICAREA POTENȚIALULUI CREATIV

Asist. univ. dr. Alina SUSLENCO

Universitatea de Stat "Alec Russo" din Bălți, Republica Moldova

Email: alina.suslenco@mail.ru

Rezumat: În cadrul prezentei lucrări a fost analizată oportunitatea de sporire a competitivității universităților din Republica Moldova prin intermediul valorificării potențialului creativ al corpului academic, al studenților. Actualitatea temei este fundamentată pe necesitatea de a putea asigura competitivitatea universităților, care reprezintă acele locuri unde creația, inovarea, cultura și valorile izvor scârșite sunt valorificate în cadrul unui mediu absorbit de creativitate și eliberat prin valorificarea potențialului. În cadrul acestei lucrări a fost analizată situația Republicii Moldova la capitolul de admitere a studenților la universități și analiza absolvenților instituțiilor superioare. Metodologia cercetării s-a axat pe utilizarea metodelor de cercetare empirică, analiză calitativă, analiză sinteză, inducție și deducție, fiecare dintre ele contribuind la cristalizarea rezultatelor cercetării efectuate. În concluzii, menționăm că mediul universitar din Republica Moldova are nevoie de eforturile consolidate ale corpului academic în crearea și sporirea competitivității universităților și crearea oportunităților pentru studenții absolvenți de a se insera mai ușor pe piața muncii.

Cuvinte-cheie: competitivitate, potențial creativ, potențial uman, spațiul universitar.

Clasificarea JEL: M10.

1. Valorificarea potențialului în cadrul spațiului universitar în Republica Moldova

Universitatea ca edificiu al creșterii și valorificării potențialului creativ

În societatea contemporană actuală, caracterizată de dinamism și accelerare, schimbările esențiale se produc în multe domenii, cu viteze care surprind și pe cei mai buni cunoscători ai domeniilor respective și determină adevărate rate de adaptare la schimbările viitorului. Prin urmare, dezvoltarea capitalului uman și creșterea calității educației reprezintă atât o problemă de viziune, cât și una de îmbunătățire continuă. Au apărut, astfel, numeroase meserii, profesii care sunt valabile pentru un anumit stadiu al progresului tehnico-social, dar intensificarea ritmului acestuia determină schimbări continue în structura profesională. Astfel, asistăm în prezent la situații în care meseriile și profesii tradiționale dispar sau presupun o schimbare radicală a cunoștințelor necesare practicării acestora. Gândirea și acțiunile prospective, bazate pe cunoaștere previzională, sunt necesare astăzi, în toate straturile sociale, dar mai ales în procesele educaționale.

Pregătirea generală și cultura unei persoane se apreciază după cu totul alte criterii față de trecut. Un volum bogat de cunoștințe diverse, care să acopere într-o proporție însemnată informațiile din mai multe domenii, este imposibil de realizat astăzi, când toate domeniile cunosc o continuă aprofundare și diversificare. Eruditul zilelor noastre este caracterizat, în special, prin spirit de orientare, gândire previzională, care au la bază instruirea, experiența, dar, mai ales, posibilitatea de valorificare eficientă a acestora. Acest gen de erudicie se caracterizează mai mult prin abilități cum sunt acțiunile (know-how) și abilitățile unde știi (know-where), ceea ce îți este necesar pentru a fundamenta eficient strategii, tactici și proiecte de utilitate socială și personală.

Asigurarea calității capitalului uman din învățământul superior, din perspectiva formării și atestării competențelor profesionale, vizează două categorii de resurse umane:

a) absolvenții – prin asigurarea competențelor, deprinderilor și abilităților care să le permită inseria facilă pe piața muncii, în acord cu cerințele acesteia;

b) corpul academic – prin formarea sa în spiritul dezvoltării și modernizării formelor inițiale și continue. Prin urmare, activitatea din universități, finalitatea acesteia, trebuie să

fie corelate cu stringențele societății, cu celelalte niveluri de organizare a învățământului și cu realitățile din economie. O funcție importantă a universității este aceea de vector principal în schimbarea pozitivă a condiției umane, în dezvoltarea valorilor spirituale și materiale ale societății. Lucrul acesta nu se întâmplă de la sine. Instruirea și educația studenților sunt proiectate, organizate și desfășurate pe baza conțurii unui cadru reglementat, specific, a unor modele de acțiune verificate prin practica universitară și o îndrumare metodică adecvată.

În continuare, vom reda componentele capitalului uman format în cadrul universităților.



Figura nr. 1 Subiecții de formare a capitalului uman în cadrul universităților

În continuare, vom face o analiză a ratelor brute și nete de cuprindere în învățământ pe ani, în Republica Moldova.

Tabelul nr.1 Analiza ratelor brut și netă de cuprindere în învățământ pe ani

	2009/10	2010/11	Abaterea 10/11	2011/12	+ Abaterea 12/11	2012/13	+ Abaterea 13/12	2013/14	+ Abaterea 14/13	2014/15	+ Abaterea 15/14
Brut											
Învățământ preșcolar	75,5	77,1	-1,6	79,6	2,5	82,1	2,5	83,8	1,7	83,9	0,1
Învățământ primar	93,6	93,5	-0,1	93,6	0,1	93,8	0,2	93,1	0,7	92,4	-0,7
Învățământ gimnazial	88,8	88,1	-0,7	87,5	-0,6	86,7	-0,8	87,0	0,3	86,8	-0,2
Net											
Învățământ preșcolar	74,0	75,8	1,8	78,3	2,5	80,6	2,3	81,6	1,0	82,3	0,7
Învățământ primar	87,6	87,8	0,2	87,9	0,1	87,9	0	87,1	-0,8	86,9	-0,2
Învățământ gimnazial	84,0	83,3	-0,7	82,9	-0,4	82,3	-0,6	82,6	0,3	82,3	-0,3

Sursa: elaborat în baza, Biroul Național de Statistic, 2016

Astfel, putem observa că cea mai mare rată brută s-a înregistrat la nivelul anului 2014/2015, cu valoarea de 83,9 la învățământul preșcolar. La învățământul primar s-a remarcat anul 2012/2013, cu valoarea cea mai mare, de 93,8. Cea mai mare valoare netă s-a obținut în anul 2014/2015 (82,3).

Educația este unul dintre fenomenele care au apărut odată cu societatea umană, suferind pe parcursul evoluției sale, modificări esențiale. „Omul nu poate deveni om decât prin educație”, spunea E. Kant, la modul imperativ. Tot ce înne de umanitate: limbaj, rațiune, sentimente, arta, morală se realizează numai prin educație (Marinescu, 2003).

Societatea actuală, responsabilitățile, individul însuși se mișcă mai repede, mai profund decât la sfârșitul de secol trecut. Problematika lumii contemporane, provocările acesteia și consecințele din domeniul educației au dus la impunerea și operaționalizarea în plan teoretic-explicativ, dar și practic-aplicativ, a unor sintagme, cum ar fi: învățare de-a lungul întregii vieți (lifelong learning), educație de-a lungul întregii vieți (lifelong education), educație permanentă, educația adulților, educația părinților, autoînvățare (self

learning), autoinstruire, autoeducație (self education), autoinformare și autoformare educativă, autonomie educativă, educație globală.

Valul schimbărilor și al noutăților care asaltează viața umanității și a fiecărei colectivități umane a făcut necesară extinderea actului educativ de-a lungul întregii vieți. Educația dată de universitate nu mai este suficientă pentru întreaga viață a omului. În încercarea de a face față provocărilor lumii contemporane, una din direcțiile de restructurare a realității educaționale este: extinderea actului educativ la nivelul întregii vieți a individului.

A învăța și învățarea te perfecționează continuu sunt condițiile educației permanente. Ideea educației permanente nu este nouă, necesitatea permanenței educației în plan individual și istoric fiind intuită de mult timp, în primul rând de la clasicii pedagogiei tradiționale. Încă din secolul al XVII-lea, Jan Amos Comenius (1592-1670) afirma în lucrările sale că „tota vita schola est” – reflecție teoretică, pe care realitatea obiectivă, practică, specialității și știința aveau să o valideze ulterior. S-a afirmat că „pentru fiecare om, viața sa este o coală, de la leagăn până la mormânt” (Văideanu, 1988).

Realitatea contemporană din Republica Moldova confirmă, de fiecare dată, că avem nevoie de o educație permanentă. Nicio societate nu este complet imobilă, așa încât o anumită instruire continuă și la vârsta adultă. În societatea actuală, caracterizată prin mobilitate economică, politică, culturală, noua ordine educațională nu se concepe fără avangarda metodelor pedagogice teoretice și a praxisului educațional.

La baza reformei educaționale din țara noastră stă nevoia unei mai accentuate aplicări a principiului educației permanente și a unei mai mari deschideri a colii spre lume, spre marile probleme globale. Cercetările din psihologia educațională, psihologia vârstelor și a învățării au demonstrat științific: capacitatea indivizilor de a învăța și de a se educa la orice vârstă, prin forme, modalități, tehnici etc. diferite, în ritmuri și cu intensități adecvate și nuanțate, în funcție de particularitățile lor psihosociale și individuale.

Caracteristicile educației permanente sunt redată în Figura nr. 2.



Figura nr. 2 Caracteristicile educației permanente

Source: Marinescu, M., 2003. Educația pentru noua tehnologie și progres, Oradea, Editura Universității din Oradea, p. 21.

În contemporaneitate, caracteristicile educației permanente sunt:

a. caracterul continuu, permanent – ca activitate socială, educația permanentă este analizată în:

- planul social-istoric reprezentând premisa dezvoltării personalității umane și a umanizării omului;

- planul individual (ontogenetic) al membrilor societății, în sensul că educația este continuă, depășind limita cronologică a învățării. Educația nu se termină la sfârșitul instruirii colare, ci constituie un proces permanent. Educația permanentă acoperă întreaga existență a unei persoane;

- b. caracterul formativ – formarea, dezvoltarea și modelarea personalității umane și autoperfecționarea ei se realizează pe tot parcursul vieții, datorită caracterului său formativ, datorat influențelor formative sistematice și integratoare exercitate asupra ființei umane, pe întreaga existență a unei persoane;

c. caracterul generalizat – educația permanentă reprezintă o activitate socială generalizată, omniprezentă și de amploare, care a pătruns în toate sferele societății contemporane;

d. caracterul dinamic, evolutiv și integrator - educația permanentă angajează un ansamblu de activități și procese evolutive, care integrează și articulează toate formele și tipurile de educație cu care omul vine în contact, toate stadiile și formele educației, toate actele și experiențele educative pe care acesta le trăiește, toate influențele și înrâuririle educative care se exercită asupra omului, precum și autoeducația, într-un ansamblu funcțional integrat, unitar și coerent, care contribuie la modelarea personalității umane;

e. caracterul flexibil – oferta educațională a societății este extrem de diversificată și flexibilă, fiind modelată, în sensul favorizării dezvoltării umane în direcția nevoilor sale educaționale, a aspirațiilor, intereselor, dorințelor, aptitudinilor, talentelor personale, a propriului profil de inteligență (Ionescu, 2009).

Universitățile sunt astăzi acele edificii de știință și cultură unde regăsim, în formă esențializată, întregul tezaur de valori al umanității, adică orizonturile cunoașterii, ale valorilor și sistemelor de acțiune umană în formă lor esențializată.

Fiind într-o lume a schimbărilor rapide, pe care adesea ea le-a declanșat, universitatea își schimbă vechea orientare contemplativă, cu cea acțională. Astfel, se produce o rotație de 180 de grade a acesteia prin întoarcerea privirii a întregii secole de-a rândul spre trecut, spre cele care vizează viitorul.

Ca atare, universitățile joacă, în mod esențial, rolul de busol în instruirea și educația tinerei generații, în orientarea necesară faptelor noastre, în orientarea profesională. Istoria relevă că dezvoltarea unei comunități este posibilă, în mod real, numai prin păstrarea și dezvoltarea propriei identități naționale și nu prin distrugerea propriilor valori și adoptarea totală a altora, străine de tradițiile, obiceiurile și modul propriu de viață.

Universitatea din Republica Moldova joacă un rol major în aprecierea culturii, în creșterea valorilor universale și, totodată, este un puternic scut de apărare împotriva pierderii unei comunități umane străvechi, cum este cea moldovenească. Universitățile alcătuiesc puntea solidă dintre culturile și civilizații diferite, dintre moduri de viață prin care, de mii de ani, comunitățile umane trăiesc, gândesc, produc și creează valori specifice.

În societatea moldovenească contemporană, universitățile trăiesc momentele unei transformări ample, parcurgând un ansamblu de prefaceri și adaptări la noile funcții și situații din civilizația noastră. Acestea sunt puternice influențe de schimbări profunde din domeniul științei, tehnicii, tehnologiei, adăugând tezaurul cunoașterii și acțiunii umane.

Civilizația bazată pe tehnologie tinde să facă mai inteligibilă corelația sa cu noul ordin uman, creșterea și creează noi condiții de realizare. Progresul moral este cel care conferă progresului tehnic-științific, atât un criteriu de valoare umană, cât și un câmp nelimitat de convertire spre om” (Ionescu, 2009).

Astăzi, progresul moralei avansează, în direcția cunoașterii și instituirii ordinii umane în univers poate fi confirmat de activitățile cotidiene.

Conceptul tehnicienei este încă în curs de elaborare, deși s-au scris numeroase lucrări pe această temă. În esență, este divers nuanțat, uneori chiar total diferit, datorită criteriului în raport de care sunt elaborate definițiile. Oricare ar fi denumirea, acest concept ilustrează tendințele prezente în explicarea fenomenului nou de știință și tehnică.

Universitățile nu pot rămâne în afara evoluției tehniciene: creșterea imensă a volumului informațiilor ce caracterizează epoca noastră ar duce la blocarea procesului instructiv-educativ, dacă nu ar fi preluat de calculator o sumă de operații privind stocarea, prelucrarea și diseminarea acestor informații către studenți. Construcția tehnică și

tiințific a calculatorului îi permite acestuia să stocheze, să prelucreze și să transmită mai multe miliarde de informații.

Lumea de mâine nu va fi standardizată, aliniată total la anumite centre de putere. Asemănător stau lucrurile și în ceea ce privește evoluția universităților. Și în evoluția universităților (ca de altfel, și în cadrul lumii vii) este valabilă legea maximei diversificări, în sensul că fiecare universitate s-a dezvoltat și se dezvoltă în condiții proprii, cu adaptările și invențiile pe care le produce și le transmite noilor generații de studenți au multe elemente de unică înțelegere, fără de care nu poate fi înțeles învătământul superior universitar. Știința și tehnica nu au, în sine, o rațiune morală. Rămâne ca rațiunea umană, transpusă în rațiune didactică, să spună ce se poate dezvolta și ce nu din această cunoaștere și tehnică. Astfel, putem spune că rațiunea umană se identifică, în bună măsură, cu rațiunea care conduce lumea cuprinsă în procesele instructiv-educative (Marinescu, 2003).

De asemenea, universitatea este centrul unde se realizează, la cel mai înalt nivel, educația unor membri ai comunității. Dacă prin educație înțelegem asimilarea la nivel superior a informațiilor, a noi valori și moduri de acțiune și acomodare a comportamentului propriu la noul orizont de cunoaștere, atunci universitatea este instituția reformatoare de bază într-o comunitate umană.

Omul dorit de civilizația europeană este un permanent călător (Homo viator), un om dominat adesea de economie (Homo economicus), dar și un om al călătoriei continue a Binelui, Adevărului, Frumosului.

În concluzie, universitatea are virtutea reconstrucției personalității umane din interior și nu în mod uniform, ci garantând multiplele aspecte particulare. Știm că civilizația românească este o civilizație a acțiunii, a punerii în mișcare de către om a forțelor închise în lucruri, în fenomene, în evenimente.

Menirea europeană a moldovenilor este dată de valorile proprii civilizației noastre: omnia, toleranța, încredința, respectul datorat tradițiilor, cultivarea creativității, spiritul continuării călătoriei a fericirii, comuniunea cu natura, cu universul, cu Dumnezeu etc. Integrarea europeană nu poate fi înțeleasă doar ca ceea ce ne pot oferi celelalte națiuni ale continentului, ci ceea ce putem oferi noi, atât lor, cât și nou.

Dacă luăm în considerare că unul dintre principalele obiective ale universităților noastre este educația, integrarea europeană este o direcție de acțiune prioritară. Este vorba deci, de integrarea universităților noastre în sistemul celor europene. Avem în vedere curriculum-ul necesar și compatibil, informatizarea, interconectarea, pe baza unor programe adecvate care să asigure cu ușurință accesul prin magistrale informaționale la toate segmentele existente în oricare dintre universitățile europene.

Integrarea universităților din Republica Moldova în sistemul european cere tuturor cadrelor didactice și studenților o înaltă și continuă pregătire, spirit de echipă și cooperare, inteligență în acțiune, competitivitate și ambiția de a arăta că universitatea din Republica Moldova este pregătită de a face față și de a dovedi de ce este necesar a gândi prospectiv în ceea ce privește educația, de a avea un capital uman bogat. Educația implică un sistem de transformări în cunoaștere, valori și acțiuni, din perspectiva anumitor finalități, a anumitor obiective.

Nu în ultimul rând, educația universitară înseamnă socializare. De fapt, se poate afirma o caracteristică a acesteia, aceea de a forma oamenii componente necesare pentru a trăi împreună cu alții și a putea ajuta la prosperitatea grupului respectiv. Educația universitară trebuie să dezvolte capacități necesare apartenenței la umanitate, la națiune respectiv sau la familia în care se dezvoltă.

Europenismul nu este ceea ce vine de la sine, spontan, ci ceea ce ne propunem conștient și realizăm reciproc. Educația europeană semnifică formarea și dezvoltarea trebuințelor celorlalți europeni față de noi și ale noastre față de ei, asimilarea și practicarea

unor valori general-umane comune. Referitor la acest aspect, profesorul Nicolae Vin anu subliniaz : „prezentând informa iile corecte despre fiecare popor din Europa, despre fiecare eveniment major, subliniind spiritul critic i sintezele culturale constructive, educa ia universitar poate duce la apropierea i prietenia dintre oameni i popoare mai mult decât zeci de discursuri politice sfor itoare” (Marcu, 2006).

Universit țile din Republica Moldova oferă studii de licență, masterat, doctorat, pe trei cicluri, în conformitate cu procesul de la Bologna. Astfel, analiza studenților înmatriculați și numărului total de studenți, dup ani și forma de învățare, este redat în Tabelul nr. 2.

Din analiza Tabelului nr. 2 putem evidenția c numărul total al studenților în instituțiile de învățământ este în descreștere pentru întreaga perioada analizată, din 2009-2014. Astfel, dac în 2009 numărul studenților total a fost de 109892, în 2011/2012 a fost de 103956, iar în 2014 de 89529 studenți, în descreștere cu 20363 față de anul 2009/2010. Astfel, putem menționa că, pentru perioada dat , numeric, capitalul uman s-a redus deoarece numărul studenților din instituțiile de învățământ superior s-a redus. De asemenea, dac analizăm aceste date pe forme de învățământ, atunci putem menționa că studenții cu studii la zi au înregistrat, pentru întreaga perioada analizat 2009-2014, un trend descrescător. Astfel, dac numărul studenților în 2009 a ajuns la 78231 studenți, în 2014 erau 57940 studenți, în descreștere cu 20291 studenți.

Dac facem o analiz a studenților de la studiile cu frecvență redusă, putem menționa că numărul lor, pentru perioada 2009-2014, a înregistrat un trend oscilant, cu tendință spre creștere ușoară. Acest lucru s-a observat prin creșterea de la 30071 studenți în 2009 la 31589 studenți în 2014. Acest lucru se explic prin migrarea tinerilor în străinătate. Pentru a continua studiile, aleg ca modalitate de învățământ studiile cu frecvență redusă, ca oportunitate de dezvoltare a capitalului uman.

Tabelul nr. 2 Analiza studenților din instituțiile de învățământ superior după ani, forma de învățare

	09/10	10/11	Abaterea (+)	11/12	Abaterea (+)	12/13	Abaterea (+)	13/14	Abaterea (+)	14/15	Abatere (+)
Total	109892	107813	-2079	103956	-3857	102458	-1498	97285	-5173	89529	-7736
Studii zi	78231	77742	-489	73840	-3902	70253	-3587	64352	-5901	57940	-6412
Studii fr frecvență	31661	30071	-1590	30116	45	32205	2089	32933	728	31589	-1344

Sursa: elaborat în baza datelor Biroului Național de Statistic , 2016

Potrivit lui Sorin Cristea, educa ia permanent reprezint o direc ie de evolu ie a activit ii de formare-dezvoltare a personalit ii, care vizeaz integrarea structural-func ional a tuturor con inuturilor generale (cele cinci tipuri de educa ie: moral - intelectual - tehnologic -estetic -fizic) i a formelor generale ale educa iei (formal - nonformal -informal), pe tot parcursul i în fiecare moment al existen ei umane, pe coordonata vertical i orizontal a sistemului i a procesului de învățământ.

Educa ia permanent este în rela ie direct cu dezvoltarea individual i progresul social. R. H. Dave condensează esen a educa iei permanente, caracterizând-o ca „un proces de perfec ionare a dezvoltării personale, sociale i profesionale, pe durata întregii vie i a indivizilor, în scopul îmbun t irii calit ii vie ii, atât a indivizilor, cât i a colectivit ii

lor”. Idei cum sunt „a învăța să fii” și „o societate a învățării”, „o societate a cunoașterii” sau „o societate educativă” sunt asociate cu acest concept (Videanu, 1988).

Analiza numărului de absolvenți ai instituțiilor de învățământ superior pe cicluri și ani este redată în Tabelul nr. 3.

Din analiza Tabelului nr. 3, observăm că numărul absolvenților total de la instituțiile de învățământ superior din țară s-a redus cu 2337 studenți în perioada analizată (de la 26611 în 2009 la 24274 în 2014). Acest lucru afectează negativ economia țării, educația generației și viitorul societății noastre.

Dacă analizăm absolvenții pe cicluri, pentru perioada 2009-2014, atunci putem menționa că studenții de la ciclul de licență au înregistrat un trend descrescător accentuat. Astfel, din anul 2009, numărul lor a scăzut cu 8987 studenți, de la 26049 la 17062, în 2014. Dacă analizăm ciclul de masterat, putem menționa că numărul studenților este în creștere, pe întreaga perioadă analizată. Astfel, din 2010, când numărul studenților masteranzi era de 4536 până în 2014, când numărul studenților masteranzi era de 6409, numărul lor a crescut cu 1873 studenți masteranzi.

Tabelul nr. 3 Analiza numărului de absolvenți ai instituțiilor de învățământ superior pe cicluri și ani, 2009-2014

Ani	2009	2010	Abaterea (+)	2011	Abaterea (+)	2012	Abaterea (+)	2013	Abaterea (+)	2014	Abaterea (+)
Total	26611	28408	1797	27788	-620	26730	-1058	24848	-1872	24274	-574
Studii superioare de licență (I)	26049	23264	-2785	22049	-1215	20132	-1917	17744	-2388	17062	-682
Studii superioare masterat (II)	...	4536	...	5100	564	5904	804	6338	434	6409	71

Sursa: elaborat în baza datelor Biroului Național de Statistică, 2016

S-a făcut o schimbare, în domeniul universitar, la care Europa a lipsit, clasificarea universităților de la Shanghai. China este supraputere în știință și economie. Trebuie spus cu toată responsabilitatea: asistăm la un declin al formării profesionale în Europa.

Universitatea rămâne instituția unde se dau cele mai multe idei. E clar că trebuie înnoire. Toate universitățile se ocupă și cu probleme nesoluționate încă (de exemplu, diviziunea științifică). Acest tablou este confuz. Întotdeauna universitatea a dat o viziune integratoare asupra societății. Astăzi, Universitățile mai dau viziuni? Acestea au scăzut. Putem mai izbutesc să articuleze viziunea. Se trece de viziuni.

În acest context, se încearcă noi soluții de organizare a universităților. Sunt 3 propuneri esențiale și imperioase:

- Noua Universitate – campion, este o universitate deschisă la bază și ultraselectivă la vârf.
- Universitatea cu responsabilitate publică sub control public anteprenorial.
- Universități Globale – constituie soluție sigură cu studenți de pe tot globul. Noua misiune este crearea de lideri. Se pune accent pe partea de inovație (Videanu, 1988).

În concluzii, putem contura că universitatea este spațiul unde se nasc idei, unde se creează, unde se cercetează și se explică, unde studenții deslușesc noțiuni noi, unde cultul

Și cunoștințele creează valori primordiale, unde creativitatea și inovarea sunt prezente pentru a crea valoare și a oferi o strălucire a lumii academice și a lumina calea atingerii competitivității sustenabile universitare. Capitalul uman se naște în cadrul școlii, crește și înflorește în cadrul universității, fiind îmbogățit de cultura academică și valoarea de cunoștințe. Rădăcinile se culeg la locul de muncă, unde absolvenții își utilizează acel bagaj de cunoștințe și îl dezvoltă pentru dezvoltarea întreprinderii.

2. Fenomenul „erodării capitalului uman”

În vederea stabilirii măsurii capitalului uman se folosește atât abordarea monetară, cât și cea naturală. Cea mai simplă metodă, și anume cea care utilizează prețurile naturale (temporare), este măsurarea capitalului uman în ani de studii. Cu cât perioada studiilor este mai îndelungată, cu atât mai mare este nivelul capitalului uman pe care-l posedă. Referitor la această metodă, se efectuează ajustări, în sensul că un an de studii medii în coală diferă de anul de studii universitar. Însă, cea mai răspândită metodă de măsurare a capitalului uman este abordarea monetară.

Observăm că, din acest punct de vedere, se poate realiza o măsurare a capitalului uman fie cantitativ, fie calitativ. Cercetarea calitativă în domeniul științelor este sub semnul contradictoriului.

Evaluarea capitalului uman este reprezentată în Figura nr. 3.

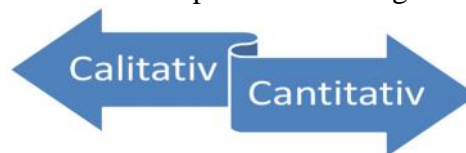


Figura nr. 3. Modalități de evaluare a capitalului uman

Capitalul uman se valorizează pe piața muncii, reflectându-se în caracteristicile ocupării. Rata ocupării, respectiv a participării la piața muncii, pe niveluri educaționale și pe sexe, reflectă diferențierile datorate gradului de instruire. Astfel, ambii indicatori ating niveluri maxime pentru persoanele care au educație superioară, valorile indicatorilor crescând în raport cu creșterea nivelului studiilor absolvite.

Femeile înregistrează niveluri mai reduse ale ratelor de activitate și ocupare decât bărbații, în aceeași categorie de vârstă și la aceleași nivele de educație atinse. De exemplu, rata de participare la piața muncii a femeilor cu studii superioare este de 84,4 % în țările OECD din Europa, iar a bărbaților este de 91,5 % (Marcu, 2006).

Rata ocupării persoanelor cu educație terțiară și secundară este superioară celor cu nivel inferior în țările OECD, ceea ce reflectă un grad corespunzător de valorificare a capitalului uman. Educația este, a adăuga, o premisă a ocupării forței de muncă și activul cel mai important al ființei umane. Deși nu oferă o garanție infailibilă în raport cu un posibil omaj viitor, ea îmbunătățește, în general, șansa de a găsi un loc de muncă.

Analizând structura populației ocupate pe niveluri de instruire în Moldova, în anii 2012-2014, se poate releva modul de valorizare a capitalului uman cu calități superioare. Astfel, ponderea populației cu un nivel superior de instruire, în totalul populației, a crescut cel mai mult în anii 2012-2014, comparativ cu ponderile aferente celorlalte niveluri de instruire, care au o creștere modestă comparativ cu scăderea drastică, de la 14,8 % la 9,7 % a populației neinstruite sau precar instruite.

Creșterea numerică a populației totale în ultimele decenii, care a prezentat un sold pozitiv în toate grupurile de țări, inclusiv în Republica Moldova, a fost un factor de sporire a ocupării forței de muncă.

Deteriorarea situației pe piața muncii este ilustrată de următoarele fenomene:

- reducerea ratei de ocupare a populației în vârstă de muncă ;

- rata de activitate este în declin, cu excepția țărilor OECD;
- rata de ocupare a populației active cunoaște o deteriorare generală, care conduce la declinul absolut al ocupării forței de muncă prin consemnarea unui număr mai mare de omeri.

Un fenomen tipic pentru Republica Moldova și pentru țările mai slab dezvoltate este fenomenul cunoscut sub denumirea de *erodarea capitalului uman*, care contribuie la omaj.

Subutilizarea capitalului uman, erodarea lui prin fenomenul omajului reprezintă manifestări ale crizelor lumii actuale, care afectează economia și societatea, în ansamblul ei. Ca urmare a nevalorificării integrale a capitalului uman pe piața muncii, acesta se deteriorează, își pierde calitățile, risipind resursele investite în formarea și dezvoltarea sa.

3. Analiza omajului în Republica Moldova

Dimensiunea șomajului și rata șomajului sunt parametrii rezultativi ai pieței muncii și expresii ale stării de sănătate și funcționalitate a organismului economic, în ansamblu. Omajul prezintă variații notabile, nu numai în termeni de timp, dar și pe regiuni. În timp ce unele țări se caracterizează printr-o participare ridicată a forței de muncă, suferind doar de rata inevitabilă a șomajului, majoritatea țărilor se confruntă cu dificultăți majore din cauza unor rate înalte ale omajului, de natură structurală. Fiecare punct procentual al omajului peste rata minimă inevitabilă reflectă lipsa de performanță a economiei în cauză.

Din analiza Tabelului nr. 4, putem observa că, în perioada 2012-2014, în Republica Moldova s-a înregistrat o rată a omajului ridicată. Putem evidenția că în anul 2012, cea mai înaltă rată a omerilor din rândul bărbaților era în mediul urban: după nivelul de instruire superior avea valoarea de 8,1, fiind urmat de nivelul de instruire secundar profesional, cu valoarea de 6,3 și cel liceal, cu valoarea de 6,1.

Dacă analizăm femeile, atunci putem menționa că, în anul 2012, omerii din mediul urban erau, de asemenea, femeile deținătoare de studii superioare.

Tabelul nr. 4. Analiza omerilor după nivelul de instruire, mediu de trai, sex, ani în Republica Moldova

	2012				2013				2014			
	Barbati		Femei		Barbati		Femei		Barbati		Femei	
	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural
Grupe de vîrstă - total												
Nivel de instruire - total	26,5	15,7	17,1	8,5	21,2	16,7	15,5	9,6	17,9	11,0	11,5	7,1
Superior	8,1	1,3	6,0	1,4	6,1	2,0	5,7	1,1	5,1	1,2	4,3	1,1
Mediu de specialitate	3,4	1,2	3,4	1,2	4,3	1,1	2,3	0,9	3,0	1,1	1,6	0,8
Secundar profesional	6,3	5,6	2,3	1,6	5,0	5,5	2,2	1,9	4,5	2,9	1,0	1,6
Liceal, mediu general	6,1	3,0	4,7	1,5	4,0	2,0	4,2	2,5	4,2	1,8	2,9	1,5
Gimnazial	2,5	4,3	0,7	2,7	1,6	5,7	1,3	2,9	1,2	3,9	1,7	2,1
Primar sau fr coal	0,1	0,3	.	.	0,2	0,5	..	0,2	..	0,1

Sursa: elaborat de autor în baza BNS, 2016

Dacă analizăm anul 2013, putem evidenția că această tendință a șomerilor cu studii superioare s-a menținut; astfel, în anul 2013, rata șomajului pentru bărbați a fost de 6,1, pentru femei 2,0. Acest fapt accentuează problema persoanelor cu studii superioare. La nivelul anului 2014, putem evidenția că numărul șomerilor s-a redus substanțial, dar tendința șomerilor cu studii superioare s-a menținut. Astfel, bărbații cu studii superioare din mediul urban înregistrau o rată a șomajului de 5,1, iar femeile din mediul urban cu studii superioare au înregistrat valoarea de 4,3.

4. Concluzii

Acest lucru denotă faptul că, în Republica Moldova, se menține problema inserției pe piața muncii deoarece persoanele cu studii superioare, tinere, își găsesc mai greu un loc de muncă. De aceea este imperios necesară adaptarea potențialului angajaților la cerințele pieței muncii, îmbogățirea capitalului uman cu noi valori universale, cerute de piața muncii. Studenții trebuie să aibă un capital uman vast, să fie pregătiți pentru a face față cerințelor pieței muncii. Doar astfel vor putea pune în valoare aptitudinile și vor putea obține noi valori și competențe.

Bibliografie

1. Avdane, V., Bujor, O.C., Avdane, L. și Creșcu, I., 2010. *Inovarea în afaceri*. Iași: Ed. ECOZONE.
2. Dal Prato, A., 1970. *Les activités créatrices de l'enfant*. Paris: H. Dessain et Tolra.
3. Delors, J. (coord.), 2000. *Comoara lăuntrică. Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI*. Iași: Editura Polirom.
4. Drucker, P.F., 1985. *Innovation and Entrepreneurship*. New York: Harper&Row.
5. Gordon, V.S. și Russel, L.P., 2005. *Proprietatea intelectuală*. București: Ed. IRECSO.
6. Ionescu, M., 2001. *Pedagogie. Suporturi pentru formarea profesorilor*. Cluj-Napoca: Ed. Presa Universitară Clujeană.
7. Ionescu, M., 1970. *Demersuri creative în predare și învățare*. Cluj-Napoca: Ed. Presa Universitară Clujeană.
8. Ionescu, S.C., 2004. *Managementul dezvoltării*. București: Ed. Electra.
9. Ionescu, M. și Radu I., 1987. *Experiență didactică și creativitate*. Cluj-Napoca: Ed. Dacia.
10. Landau, E., 2009. *Psihologia creativității*. București: Ed. Didactică și Pedagogică.
11. Marcu, V. și Marinescu, M., 2006. *Educația tehnologică în societatea cunoașterii*. Oradea: Ed. Universității din Oradea.
12. Marinescu, M., 2003. *Educația pentru noua tehnologie și progres*. Oradea: Ed. Universității din Oradea.
13. Marinescu, M., 2009. *Tendențe și orientări în didactica modernă*. București: Ed. Didactică și Pedagogică.
14. Momanu, M., 2002. *Introducere în Teoria educației*. Iași: Ed. Polirom.
15. National Bureau of Statistics, 2016. Available on: www.statistica.md (visited on 01.02.2016).
16. Videanu, G., 1988. *Noile educații, în Buletinul Cabinetului Pedagogic*. Iași: Ed. Universității „Al. I. Cuza”.
17. Videanu, G., 1988. *Educația la frontiera dintre milenii*. București: Ed. Politică.